

UDK 329.055.4(430)(049.3)
Pregledni rad

R. Dutschke

MOJ DUGI MARŠ

»Globus«, Zagreb, 1983.

Objavljivanje prijevoda Dutschkeove knjige kod nas značajno je iz više razloga. Dobili smo fundamentalnu, dokumentarističko-feljtonistički koncipiranu antologiju govora, članaka i osobnih dnevnika Rudija Dutschkea tokom dvadeset godina što nam slikovito ilustrira ne samo studentskog lidera, kao karizmatiku osobu, agitatora, govornika, inspiratora i političkog aktivistu studentskog pokreta 1968. i poslije, već i knjigu koja na osnovi prezentiranog materijala može preslušiti kao relevantan predložak za jednu fenomenološku političko-filozofsku i sociologijsku prosudbu i uvid u društveno-politički kontekst u kojem je nastao i u kojem se razvijao pokret nove ljevice i studentskog pokreta u SR Njemačkoj, kao i neke druge političke akcije što, također, imaju utemeljenje u pokretu nove ljevice (terorizam npr.).

Knjiga je strukturirana tematsko-dokumentaristički po poglavljima sastavljenim od izvadaka iz mnoštva materijala razasutog po dnevnim novinama, časopisima, osobnim dnevnicima, televizijskim i radio snimkama i sl., koji kao cjelina reprezentativno iskazuju sve dimenzije društveno-političkog bića Rudija Dutschkea a s njim i pokreta nove ljevice u Zapadnoj Njemačkoj. Posebnu draž knjizi daje atraktivnost misaono konzistentne, radikalne, živo izgovorene riječi studentskog lidera što je bila jedna od glavnih oružja političkog oblika borbe protiv postojećeg, etabliranog, u formi provokacije. Provocirajući, izazivajući sadržaji u odnosu na cjelinu sistema represivnog kasno kapitalističkog povijesnog sklopa i njegove tabue, kao i progresivno potenciranje njihove subverzivne biti, u osnovi su praktično-političke djelatnosti studentskog pokreta iskazane u političkoj doktrini »*dugog marša kroz institucije*«: »Dugi marš kroz institucije jest subverzivno iskorištavanje proturječnosti i mogućnosti u cjelokupnosti državno-društvenog aparata i izvan njega kako bi se on uništio u toku procesa« (str. 35), s ciljem da bi bilo moguće...«, »... izbaciti odjeljenja i frakcije iz represivnog totaliteta institucija i sudobiti ih za antiautoritativno revolucionaran tabor.« (str. 35).

Revolucija koja Dutschkea zanima jest »revolucija koja budi samodjelatnost masa u svim područjima društvenog života«. Konzekventno iz toga slijedi i inzistiranje na odgovarajućoj akciji u okviru postojećeg, koja ne ide bez prosvjećivanja, pravilno uviđajući »opasnost od zapadanja u prazni akcionizam« (Habermas), koji se može nadvladati samo u plodonosnoj interakciji tih

dvaju oblika djelovanja. U istom smislu treba razumijevati i Dutschkeovu upotrebu kategorija poput: revolucioniranja svijesti, revolucioniranja građanske strukture svijesti, prosvjeđivanja . . ., koje su bitno usmjerene prema horizontu posredovanja postojećega, istinske promjene društvene situacije odnosno prema spoznaji kako »je najvažnije stvoriti svijest o lošoj situaciji, budući da kapitalistički prirodni zakon počiva na nesvjesnosti onih koji u njemu sudjeluju«, a »S nestajanjem te nesvjesnosti nestaje i prirodni zakon u svojoj represivnoj formi, i tako se u pogrešnom društvu ipak nalazi ono ispravno, samo u pogrešnoj formi, u nesvjesnoj formi.« (str. 37.). Uništenje te nesvjesnosti bitna je pretpostavka oslobođenja svijesti koja opet kao takva (a u čemu je njezin revolucionarni smisao), mijenja predmet mišljenja (Hegel) u pravcu zadobivanja istinskih socijalističkih »konkretno-utopijskih« ciljeva, odnosno koja kao takva omogućuje pomak prema *realnoj slobodi socijalizma* u kojoj kontrolu i uređenje »carstva nužnosti« organiziraju podružljivi, a ne podržavljivi ljudi. Prvi uvjet oslobođenja od te društveno proizvedene nesvjesnosti jeste skraćivanje radnog dana, za što postoje objektivne povijesne mogućnosti, s obzirom na dostignutu razinu materijalnog blagostanja i razvoja ekonomsko-tehnološke strukture kasnokapitalističkog povijesnog sklopa, u kojem *suvišak radnog vremena* objektivno povijesno postoji samo kao manipulacijski instrument nekontroliranog državnog aparata, radi održavanja **status quo**, odnosno sveopće nesvjesnosti masa.

Najveći dio knjige odnosi se upravo na vrijeme *studentskog pokreta* 1968. godine, kao centralnog tematskog žarišta i Dutschkeovo sudjelovanje u njemu. Sažimajući priložene Dutschkeove izjave i mišljenja možemo iskazati slijedeće momente i uzroke nastanka pokreta nove ljevice tj. APO (izvanparlamentarne opozicije):

— Razbijanje revolucionarnog kadra 1918. godine od strane kapitalizma i stalinizma, čime socijalistička misao i misao emancipacije zapada u čorsokak (str. 92);

— Činjenica da se na zahtjeve što su ih proklamirali političari poslije drugog svjetskog rata (ponovno ujedinjenje Njemačke, antifašizam, obuzdavanje ekonomije, demokracija i dr.), nije odgovorilo *progresivno-demokratski već restauratorski-autoritarno*. Iz toga slijedi da objektivno povijesno uzroci fašizma nikada nisu bili prevladani i da ih društveno biće poslijeratne Njemačke, kao bitna tendencijsku i latentnu oznaku svoga bića i dalje zadržava u drukčijim uvjetima znanstveno-tehnološkog progresa.

— Imperijalističko-fašistička agresija na Vijetnam i posebno uloga SR Njemačke u ratnom sukobu, koja je jasno iskazala spoznaju o razlici između znanosti i humanizma.

— Kao značajan moment politizacije studenata ističe se: svijest o historijskoj mogućnosti solidariziranja s narodima trećeg svijeta koji se bore, što praktično znači da: »ta etablirana pravila igre nerazumne demokracije nisu naša pravila igre, te da polazna točka politizacije studenta mora biti svjesno probijanje tih etabliranih pravila igre« (str. 98), tj. praktična akcija na ulici kao kontraakcija na pokušaje integracije protesta i sprečavanje »direktnog i pravilnog.«

— Kraj perioda ekonomsko-privredne obnove SR Njemačke (tzv. ekonomsko čudo), što je za posljedicu imalo prisilno ispisivanje sa sveučilišta i ograničavanje broja upisanih.

— Psihička dispozicija studenata sa snažnim antiautoritarnim obilježjem, što se formirala kao posljedica latentne apstraktne nelagode koju implicira egzistencija postojećeg poretka, iskustva na ulici, prosvjećivanja na skupovima (uključujući političke kampanje *sit-insa* i *teach-insa*), pritiska izvana i svjesnog ili nesvjesnog uvjerenja da je društvo krivo za osobna duševna i tjelesna osakaćenja (o tome vidi str. 98).

To su po Dutschkeovim shvaćanjima najbitnije pretpostavke od kojih polazi artikulacija strategije i taktike organizacije studentskog pokreta, kako akciono-praktički tako i teorijski.

Mnogi odlomci iz knjige posvećeni su upravo problemima taktičko-strateškog načina organiziranja APO, kao svjesne manjine (kojoj nije cilj osvajanje vlasti već njeno prevladavanje kao principa; Dutschke doslovno kaže: »Mi ne želimo vlast!«). Najbitnije pitanje kako iz manjine prerasti u većinu, jeste centralno strateško pitanje cijele revolucionarne situacije, u uvjetima savršeno organizirane represije i kontrarevolucije, koju studentski pokret nikada nije uspio riješiti, što je značajan ali ne i jedini razlog njegova neuspjeha.

U traženju uzroka poraza studentskog pokreta posebno mjesto zauzima atentat na Dutschkea (11. IV 1968), što je u veoma napetoj situaciji odigrao presudnu ulogu, u smislu što je bio vrhunac u čitavom nizu prethodnih terorističkih i represivnih akcija države prema lijevom studentskom pokretu (koje su počele ubojstvom studenta Benna Ohnesorga, 2. VI 1967. godine prilikom protivjetnamskih demonstracija). Iako je preživio teroristički napad, Dutschke ostaje s trajnim zdravstvenim posljedicama (trajna oštećenost moždanih centara, nesposobnost razaznavanja naziva predmeta, što je praktično značilo da mora ponovno naučiti jezik, odnosno imenice, što je uz dosta napora poslije i uspio). Nesumnjivo je da je atentat imao presudni značaj na kontinuitet cjelokupnog pokreta, koji se u tom momentu svoga razvoja diferencira na mnoge struje i frakcije od kojih neke prilaze oružanoj borbi urbano-gerilskog tipa (RAF, »2 Juni«).

Priloženi tekstovi pružaju nam dosta relevantnog materijala i s obzirom na ambiciju ocjene Dutschkea kao javnopolitičke ličnosti u svim njenim aspektima. Po svom intelektualnom, moralnom i karakternom habitusu, on pripada onoj grupi aktivista pokreta nove ljevice koje možemo odrediti kao militantne liberterske socijaliste (»Za njega je vrijedilo ono što je za sebe rekao Che Guevara u oproštajnom pismu svojim roditeljima: on je bio »jedan od onih koji se izlažu najvećoj opasnosti da bi dokazali svoju istinu.« Helmut Gollwitzer (str. 271)«).

Na Dutschkeovo intelektualno profiliranje najviše su utjecali filozofi marksističke provenijencije: Lukàcs (naročito koncepcije iz »Povijesti i klasne svijesti«), Bloch, a napose Marcuse (dominiraju koncepcije iz »Čovjeka jedne dimenzije« i »Represivne tolerancije« koje i uopće predstavljaju glavni filozofsko-teorijski temelj pokreta nove ljevice) i ostali filozofi frankfurtskog kru-

ga (Habermas, Adorno i Horkheimer). Marcuseov utjecaj je naročito upečatljiv što se vidi i iz mnogih stranica ove knjige, ne toliko pozivanjem na samog filozofa (iako i toga ima), koliko po upotrebi njegovih kategorija i logike razmišljanja u najširem smislu, koje predstavljaju najprimjereniji intelektualno-teorijski obrazac u odnosu na artikulaciju interesa, potreba i želja izvanparlamentarne opozicije.

Znatni su utjecaji Mao Ce Tunga, Fanona i Che Guevare kao simbola borbe za emancipaciju naroda Trećeg svijeta, u sklopu idejno-teorijske koncepcije pokreta nove ljevice koja u Dutschkeu ima svoju potpunu personifikaciju. Veza između studentskog pokreta i borbe naroda za oslobođenje u Trećem svijetu je dio akcione strategije izvanparlamentarne opozicije. Smatrajući sebe predstavnicima interesa porobljenih naroda Trećeg svijeta, u metropolama, polazi se od koncepcije povezanosti globalne svjetske revolucije, odnosno internacionalizacije i solidariziranja s borbom za oslobođenje naroda Trećeg svijeta; budući da je moderna kapitalistička ekonomsko-tehnološka struktura fundirana na internacionalnim osnovama, efikasna borba protiv nje zahtijeva i internacionalno samoorganiziranje revolucionarnog bloka, koji iako se borba konkretno odvija na pojedinim nacionalnim teritorijima, ima smisla samo u općesvjetskoj povezanosti nacionalnih borbi zbog već spomenute prirode suvremenog kapitalizma.

U sklopu duhovnih utjecaja moramo istaknuti i kršćanstvo, točnije one ideje kršćanstva koje su u sebi bitno određene općehumanističkim sadržajima ideja jednakosti, mira i ljubavi među ljudima, u čemu se može iznaći komunikacijska razina s idejama socijalističke emancipacije. Zato je veoma indikativno Dutschkeovo druženje s Helmutom Gollmitzerom, radikalnim predstavnikom ideja kršćanskog socijalizma.

Govoreći o karakteru partija u obje Njemačke, Dutschke ne inzistira toliko na razlikama među njima koliko na onome što im je zajedničko, iako pripadaju različitim sistemima, one nemaju nikakvih drugih funkcija (u smislu artikuliranja i zbiljskog predstavljanja interesa, potreba i želja emancipacije), osim da učvrste, bolje reći okamene postojeće represivne državno-upravljane aparate a s tim i dominaciju, represiju i manipulaciju ljudima, iskazujući taj stav slikovito riječima: »Za mene nema sumnje: u DDR je sve realno samo ne socijalizam; u Saveznoj Republici Njemačkoj sve je realno, samo ne sloboda jednakost i bratstvo«. (str. 205). Isto se ogleda i u samoj strukturi partija, u kojima odlučuju vođe koje praktično nemaju veze sa svojom bazom. Zbiljski interesi emancipacije su zamagljeni, a probijanje te magle prva je pretpostavka zadobivanja identiteta i povijesti.

Iako sistem funkcionira kao sistem parlamentarne farse koja svojim oktroyiranim zakonodavstvom učvršćuje postojeću policijsko-državnu strukturu društva (imperijalizma), a naročito nakon poraza studentskog pokreta i ekspanzije lijevog terorizma, Dutschkeove koncepcije i dalje bitno sadržavaju *ner represivne oblike borbe KOJE SE SASVIM OGRAĐUJU* od neracionalne upotrebe revolucionarnog terora (kojega u ovoj formi smatra bitno kontrarevolucionarnim), što ga neće spriječiti da iskaže svoju solidarnost s bivšim drugovima iz dana studentskog bunta a kasnije pripadnicima RAF-a (frakcija crvene armije), u trenucima kada su postali žrtve najotvorenije državne represije

(primjerice na grobu Holgera Meinsa koji je umro od posljedica štrajka glađu, Dutschke uzvikuje: »Holger, borba traje dalje!«, ili prilikom posjeta zajedno sa svojim sinom, Janu Raspeu u zatvoru — vidi o spomenutom u knjizi).

Dutschke otvoreno kritizira akcije pripadnika gradske gerile, smatrajući da su one iracionalne i u biti kontrarevolucionarne s obzirom na činjenicu da sredstva koja koriste i cilj koji pokreće teroriste nema bitnih obilježja povijesnih socijalističkih ciljeva, imajući pri tome na umu od Marcusea često ističani marksistički stav da sredstva i načini koji se koriste bitno u sebi nose i znamen budućeg. Naime, preuzeti koncept urbane gerile ima smisla u zemljama Trećeg svijeta, budući da atentat na diktatora, u tim zemljama često donosi objektivno-povjesnu šansu socijalnim pokretima za emancipaciju porobljenih naroda; i samo u tom smislu, dakle, ukoliko je početak socijalne revolucije, atentat predstavlja revolucionarni čin. Ta koncepcija, u zemljama visoko razvijenog kapitalizma, očigledno ne može dovesti do istih rezultata iz razloga što svaka »karakterna maska« (političari-predstavnici sistema) može biti zamijenjena drugom bez ikakvih posljedica na širem društvenom planu; ujedno terorizam postaje formalni povod sve očiglednijem skretanju društva u desno.

Cijelo jedno poglavlje posvećeno je Dutschkeovoj aktivnosti među »zelenima«. Ta veza nije slučajna. U uvjetima nakon poraza izvanparlamentarne opozicije krajem šezdesetih, raspada SDS-a (socijalističko udruženje studenata) i terorizma sedamdesetih, u uvjetima raslojavanja lijevog socijalističkog bloka na mnoštvo međusobno čak suprotstavljenih grupa i frakcija i paralelno sve jačeg skretanja društva u desno, javljala se nužna potreba za ponovnim stvaranjem jednog koherentnog i jedinstvenog socijalistički strukturiranog organizacijskog tijela, organiziranog u smislu protusile postojećem društvu, koje Dutschke karakterizira kao daleko represivnije i desnije nego u šezdesetim. Nepostojanje i nemogućnost jedne takve socijalistički profilirane organizacije, praktično je bilo razlogom što je još jedino u krugu »zelenih« teorijska osnova pokreta nove ljevice mogla iznaći praktično-politički kontekst akcije, ali naravno u vrlo suženom smislu, ograničavajući se prvenstveno na ekološke, antinuklearne, i mirovne aspekte protesta, a ne toliko na socijalne.

Knjiga je popraćena iscrpnom kronologijom zbivanja, kao i mnogim fotografijama i reprintima novinskih članaka o Dutschkeovom privatnom životu i danima protesta po ulicama Zapadnog Berlina, koje ilustrativno doprinose sveopćem utisku o kontrakulturno profiliranom lijevom političkom pokretu šezdesetih. Predgovor njemačkom izdanju (1980) napisali su sastavljači knjige: Gretchen Dutschke-Klotz, Helmut Gollwitzer i Jürgen Miermeister a jugoslavenskom (1983) Hotimir Burger.

Važno je reći da je to prva pravedna integralna knjiga koja tematski neposredno zadire u problematiku studentskih zbivanja u SR Njemačkoj i poslije, na sintetički i sistematičan način, te zato trebamo pohvaliti izdavača, »Globus« Zagreb i pri tome moramo istaknuti da bi bilo veoma poželjno objavljivanje, nedavno objavljene knjige u SR Njemačkoj »Revolt« (»Die Revol-

te«), istog izdavača (Rohwolt, 1983), što se tematski i koncepcijski, a tako je i zamišljena, direktno nadovezuje na ovu knjigu. Zamjerke se mogu uputiti jedino na račun prijevoda koji je mjestimice nejasan i ne poštuje sintaksu našeg jezika.

Ljubo Miličević